

KAKVE PROMJENE TREBAMO ?

Predškolski odgoj je sastavni dio odgojno-obrazovne djelatnosti. To je jedna od bitnih značajki koja u pozitivnom smislu Hrvatsku razlikuje od mnogih drugih zemalja slične političke i društvene orijentacije. Pozitivno je i to što su jaslice, kao ustrojstveni oblik, sastavni dio dječjeg vrtića i nisu u kompetenciji socijalne skrbi, nego prosvjetne skrbi. No, ova pozitivna činjenica posljednjih godina je potaknula hlađenje interesa ostalih sustava koji moraju skrbiti o djeci i prevelika je očekivanja stavila pred prosvjetu i njihove upravno-administrativne službe. Jer, u prosvjeti je i jučer, a čini se da će tako biti i sutra, dominantna djelatnost ipak osnovna škola. U takvom okruženju predškolskom se odgoju i dalje kao temeljna programska funkcija pripisuje socijalizacija i priprema djece za školu, a sve ostalo u smislu zadovoljavanja potreba i organiziranja sustava mora biti u funkciji zaposlenih roditelja.

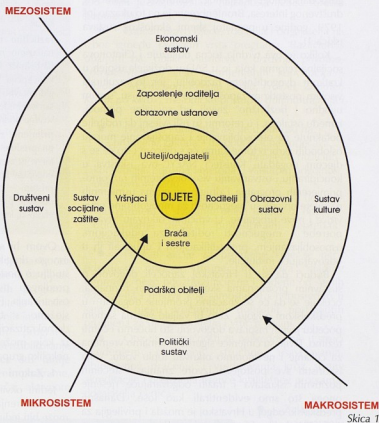
Međutim, suvremena znanost, prvenstveno razvojna psihologija, a njoj se posljednjih godina aktivno priključuje humanistička i emancipacijska pedagogija, posljednjih petnaestak godina obilno zapljuskuje svijet informacijama o važnosti ranorazvojnih programa za formiranje ličnosti.

Gardner je označio preokret u shvaćanju Piagetove teorije spoznajnog razvoja usmjerivši pozornost

7 VRSTA INTELIGENCIJE:

1. GLAZBENA INTELIGENCIJA
2. TJELESNO-KINESTETIČKA INTELIGENCIJA
3. LOGIČKO-MATEMATIČKA INTELIGENCIJA
4. LINGVIŠTIČKA INTELIGENCIJA
5. PROSTORNA INTELIGENCIJA
6. INTERPERSONALNA INTELIGENCIJA
7. INTRAPERSONALNA INTELIGENCIJA

(preuzeto iz Gardner, H., *Multiple Intelligences, The Theory in Practice*, 1993)

teoretičara, istraživača i praktičara na značaj višestruke inteligencije i način strukturiranja ranorazvojnih programa za poticanje cjelovitog razvoja djeteta.

Istraživanja na mozgu nedvosmisleno upućuju na potrebu bogate stimulacije u svakodnevnom okruženju djeteta, već od rođenja. Poticanjem svih aspekata djetetovog razvoja, individualno ili u grupi vršnjaka (djeca samostalno formiraju grupe prema zajedničkom interesu), djeca dobivaju šansu da ravnomierno razvijaju obje strane mozga, što površinski iznosi mnogo više od 30%. Naime, znanstvenici su izračunali da je to postotak prosječno razvijenog mozga suvremenog čovjeka koji je tijekom svog školovanja bio usmjeravan na memoriranje i stjecanje formalnog znanja. Također se zna se da se financijska ulaganja u predškolske programe vraćaju društvu gotovo sedmerostruko u zreloj mladenačkoj dobi (Schweinhart, Barnes i Weikart, 1993), o čemu smo pisali u broju časopisa *Dijete, vrtić, obitelj* 18/19, zima 1999.

Skica 1

Uspješan razvoj djeteta proporcionalan je intenzitetu aktivnog uključivanja roditelja u najraniji odgojno-obrazovni proces koji započinje već u jaslicama (Bronfenbrenner, U. 1975). Zato se predškolski odgoj mora sagledavati kao dio ukupnog gospodarskoga, socijalnog, kulturnog i političkoga društvenog interesa. Bronfenbrenner je na to ukazao još 1979. godine u poznatoj shemi ekološkog sustava (slika 1).

Koliko je ova tvrdnja točna dokazuje i Clintonova socijalna reforma koja je u SAD-u doživjela uspjeh u kratkom dvogodišnjem razdoblju, jer je rezultirala visokim postotkom zapošljavanja ljudi koji su "sasvim ugodno i bezbrižno" živjeli od socijalne pomoći. Između ostaloga, i u reformu su ušli svjesni da roditelje potaknute na osposobljavanje i zapošljavanje moraju osloboditi skrbi o tome kamo će s djecom i što će se s djecom događati. Koristeći NAEYC-ova iskustva u koncipiranju i ostvarivanju visokokvalitetnih razvojno-prilagodjenih programa i drugih programa usmjerenih na dijete otvorili su mogućnosti za mnogobrojne nove vrtiće i nove programe. U vrtićima "otkrivaju" stvarne potrebe i mogućnosti roditelja za edukacijom, osposobljavanjem, prekvalifikacijom i upućivali ih u odgovarajuće institucije.

Budući da su u Hrvatskoj započeli dogovori o sustavnim promjenama školstva na svim razinama, očekuje se da će se značajne promjene događati i u predškolskom odgoju. Zato bi valjalo već na samom početku javnih rasprava dogovoriti što hoćemo i čemu težimo. Dvije su činjenice sigurne - nemamo vremena za čekanje i ne moramo otkrivati toplu vodu. Valja iskoristiti sve postojeće izvore znanja i stečenih pozitivnih iskustava i tražiti odgovarajuće rješenje onoga što smo evidentirali kao loše. Današnji predškolski odgoj u Hrvatskoj je možda i privilegija za onih 32% koliko je ukupni obuhvat djece u dječjim vrtićima. Ali, što je s preostalih 68%? Predškolske ustanove su od 1990. godine imale stanovitu samostalnost i kakve takve mogućnosti za uvođenje elemenata različitih programskih pristupa i koncepcija. U programskom dijelu važan je zaokret omogućila *Koncepcija razvoja predškolskog odgoja i Programsko usmjerenje*. Nažalost, sami dokumenti nisu mogli sami po sebi izazvati procvat jer je izostala **osmišljena** potpora od strane nadležnog ministarstva i lokalnih ureda. Poslije ukidanja Zavoda za školstvo i uvođenja restriktivnih mjera, nakon 1994., čak ni Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi donešen u to vrijeme nije mogao popraviti nastalu situaciju i spriječiti povratak razmišljanja u smislu "o tome odlučuje netko drugi". Početni entuzijazam zaustavljen je, ali su oblici i navika da se traži bolje i suvremenije ipak ostali, tako da danas možemo pronaći elemente suvremenih programskih orijentacija koje opravdavaju tvrdnju da imamo demokratski i pluralistički sustav predškolskog odgoja.

To se prepoznaje u:

- **oblicima vlasništva** - državni, privatni, crkveni/vjerski dječji vrtići
- **vrstama primjenjenih koncepcija** - Waldorf, Montessori, Reggio Emilia, Frainet, Zimmer, Korak po korak
- **različitim metodičkim pristupima** - tu najčešće nailazimo na promjenu metodike od strane onih nastavnika koji su pohađali seminare iz pojedinih koncepcija, ali nisu završili osposobljavanje ili jednostavno nisu mogli dobiti odobrenje pa su primjenili samo određene elemente, ovisno o tome koliko su dobili stvarne podrške od svoje okoline
- **primjeni raznih metoda kojima se općenito unapređuje vlastiti rad**, kao npr. integralna metoda, razne strategije iz komunikacije, "škole za roditelje", odgoj za ljudska prava, mir i toleranciju, inovacijski pristupi - pojedina usmjerenja kojima se želi dati obilježje prepoznatljivosti vrtića ili škole (npr. sportski, ekološki, kreativni, likovni i sl.).

Ovom bi se popisu vjerojatno moglo dodati još mnogo drugih primjera. Ministarstvo mora izraditi studiju o postojećem stanju kako bi sigurnije moglo predlagati novu strategiju i dinamiku njezinog ostvarivanja. Poteškoće koje i danas postoje, ako se složimo s tvrdnjom da je nastupilo vrijeme demokratizacije hrvatskog školstva i da postoji podloga iz koje može rasti pluralizam, mogu se svrstati u nekoliko grupa problema:

1. Zakoni - ne potiču, nego sprječavaju!

Jedini okvir za alternativnu koncepciju postoji u vidu odobrenja pokusnog programa; alternativna škola može biti jedino privatna, država ne preuzima obvezu sufinansiranja.

2. Stručno osposobljavanje - ne postoje poticajne mjere kojima bi se omogućilo stjecanje odgovarajućeg obrazovanja u zemlji. Zaposleni nastavnici (učitelji, odgajatelji) prisiljeni su odlaziti u inozemstvo, nakon čega se postavlja pitanje priznavanja te sprema prema našim zakonskim propisima, zatim otežanost supervizije i niz drugih problema.

3. Nepriznata civilna scena - nevladine organizacije i udruge nisu uvažene kao partneri, čak ni onda kad se zna da su u mogućnosti pružiti cjelovita osposobljavanja za različite koncepcije, nego ih se pokušava propustiti u sustav samo s djelomičnim temama i radionicama, izmišljaju se kriteriji i komplicira se nemogućnošću praćenja, superviziranja, mentoriranja, evaluiranja.

4. Nemogućnost širenja dobrih programa (replikacije) - mentori i savjetnici-praktičari moraju naći svoje mjesto u stručno-razvojnim centrima. Oni moraju pokazivati svoju praksu da bi mogli unapređivati tuđu. Moraju biti raspoređeni regionalno

da bi pojeftinili, a ne poskupili sustav unapređivanja školstva. Njihov stručni napredak mora biti na najvišoj kvalitativnoj razini.

5. Zastarjeli način rada sa studentima u vježbaonicama - i programi praktičnog osposobljavanja studenata moraju doživjeti promjene u skladu s programima usmjerenima na dijete, što ne može biti samo briga znanosti sve dok su mjesta njihove prakse u vrtićima i školama.

6. Autonomija ustanove i pojedinca - povezana je s priznavanjem prava na izbor programa i školi i djelatnicima. To je potpuno novi segment za čiji su razvoj Hrvatskoj potrebna strana iskustva (npr. Slovenije, Mađarske, Češke). Izgradnja lokalne zajednice i škole kao zajednice koja uči te suvremeno upravljanje samo su neke od pretpostavki koje moramo ostvarivati istovremeno s promjenama zakona, odnosa države, vlade i ustanove i konkretnih praktičnih promjena.

SMJERNICE ZA PROMJENE U PREDŠKOLSKOM ODGOJU

- Podupirati razvoj demokracije u odgojno-obrazovnom sustavu u kojem će se uz humanističko orijentirane programe - programe usmjerene na dijete, podupirati i razvoj **emancipatorskih** programa davanjem veće važnosti uključivanju roditelja i lokalne zajednice u život i rad odgojno-obrazovnih institucija.

- Radi značaja ranorazvojnih programa usmjerenih na dijete poticati akcije za senzibiliziranje javnosti o potrebi uključivanja djece što ranije predškolske dobi u razvojno-primjerene programe, koji istodobno pridaju potreban značaj aktivnom uključivanju roditelja i obitelji.

- Javno popularizirati stavove o jednakim pravima sve djece i zalagati se za programe integracije i inkluzije. Poticati razvoj predškolskih programa za djecu s posebnim potrebama, djecu pripadnika nacionalnih manjina i, posebice, etničkih zajednica (od kojih je najbrojnija i najzapostavljena romska populacija).

- Poticati pravo djece, roditelja i odgajatelja na izbor između različitih vrsta programa. Različitih s obzirom na: oblike vlasništva - državne, privatne, crkvene/vjerske, vrste primjenjenih koncepcija - Waldorf, Montessori, Reggio Emilia, Frainet, Zimmer, Korak po korak, metodičke pristupe, duljinu trajanja i sl.

- Poduzeti konkretne akcije u odnosu na:

- promjene zakona - da potiče, a ne sprječava.
- stručno osposobljavanje za primjenu različitih koncepcija, pristupa i metoda u vlastitom odgojno-obrazovnom radu.

- prihvaćanje nevladinih organizacija i udruga kao partnera u stvaranju boljih uvjeta za odgoj i obrazovanje djece i profesionalni napredak odgajatelja.

- Poticati akcije za promjene koje se neće određivati odozgo (Bruner ih naziva "vladine reforme"), nego odozdo, inicirane i vođene od samih odgajatelja i timova koji samostalno i neposredno u samome tijeku procjenjuju dobit postignutih promjena za djecu, roditelje i vrtić u cjelini.

- Otvoriti mogućnosti za napredovanje u struci uvođenjem obveznog stručnog usavršavanja, objektivnog praćenja i vrednovanja kroz sustav akreditacije i postizanja licence kvalitetnog programa, odgajatelja i vrtića.

- Zalagati se za stvaranje pozitivne klime na području lokalnih zajednica i pružati pomoć u rješavanju problema roditelja - omogućiti vrtićima da proširuju svoje aktivnosti prema stvarnim potrebama svoje okoline izgrađivanjem tzv. Centara zajedništva.

Mira Kunstec

DV Matulji, Rijeka,
Centar za likovni